

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP
HÔN NHÂN NGƯỜI XTIÊNG Ở XÃ LỘC AN
HUYỆN LỘC NINH, TỈNH BÌNH PHƯỚC

Giảng viên hướng dẫn : TH.S NGUYỄN THỊ THANH VÂN

Sinh viên thực hiện : NGUYỄN THỊ LOAN

Lớp : VHDT

HÀ NỘI - 2015

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành bài nghiên cứu này, tôi đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của các thầy cô giáo trong Khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số, đồng bào Xtiêng ở hai xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước và xã Đa Kia, huyện Bù Gia Mập, tỉnh Bình Phước cùng các cơ quan đoàn thể tại hai địa phương trên.

Nhân đây, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành nhất tới các thầy cô Khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số, đặc biệt là Th.s Nguyễn Thị Thanh Vân- người đã chỉ bảo, hướng dẫn tận tình trong suốt thời gian tôi thực hiện khóa luận.

Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn sâu sắc đến bà con Xtiêng hai xã Lộc An và Đa Kia cùng chính quyền địa phương hai xã đã tạo điều kiện tốt nhất giúp đỡ tôi trong quá trình điền dã thu thập tài liệu tại địa phương.

Mặc dù đã cố gắng nhiều song do năng lực còn hạn chế, bài khoa luận sẽ không tránh khỏi những thiếu sót. Tôi rất mong nhận được sự đánh giá và góp ý của quý thầy cô và các bạn để bài làm hoàn thiện hơn.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2015

Nguyễn Thị Loan

MỤC LỤC

Trang

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI XTIÊNG Ở XÃ LỘC AN, HUYỆN LỘC NINH, TỈNH BÌNH PHƯỚC	11
1.1. Khái quát địa bàn cư trú	11
<i>1.1.1. Đặc điểm tự nhiên</i>	11
<i>1.1.2. Đặc điểm xã hội</i>	12
1.2. Khái quát về người Xtiêng	15
<i>1.2.1. Nguồn gốc, tộc danh</i>	15
<i>1.2.2. Văn hóa tổ chức đời sống</i>	17
<i>1.2.3. Văn hóa vật chất</i>	22
<i>1.2.4. Văn hóa tinh thần</i>	25
Tiểu kết chương 1	26
Chương 2: HÔN NHÂN CỦA NGƯỜI XTIÊNG TRONG TRUYỀN THỐNG	28
2.1. Quan niệm về hôn nhân	28
<i>2.1.1. Một số khái niệm</i>	28
<i>2.1.2. Quan niệm về hôn nhân của người Xtiêng ở xã Lộc An</i>	29
2.2. Các nghi thức hôn nhân truyền thống	30
<i>2.2.1. Lễ dạm hỏi (đầrchubáp)</i>	30
<i>2.2.2. Lễ hỏi (Hăn óp sai)</i>	33
<i>2.2.3. Lễ cưới (Karsai)</i>	35
2.3. Cư trú sau hôn nhân	42
2.4. Môi quan hệ xã hội và vai trò của ông mai trong hôn nhân người Xtiêng trong truyền thống	44

2.4.1. <i>Mối quan hệ xã hội trong hôn nhân của người Xtiêng</i>	44
2.4.2. <i>Vai trò của ông mai trong hôn nhân người Xtiêng</i>	46
Tiểu kết chương 2	50
Chương 3: HÔN NHÂN CỦA NGƯỜI XTIÊNG TRONG XÃ HỘI HIỆN NAY	51
3.1. Những quan niệm mới của người Xtiêng về hôn nhân	51
3.2. Các nghi thức hôn nhân hiện nay	53
3.2.1. <i>Quá trình tìm hiểu</i>	53
3.2.2. <i>Lễ đính hôn</i>	55
3.2.3. <i>Lễ thành hôn</i>	57
3.2.4. <i>Một số điểm khác về sự thay đổi tập quán hôn nhân giữa người Xtiêng Lộc An và người Xtiêng xã Đa Kia, huyện Bù Gia Mập, tỉnh Bình Phước</i> 60	
3.3. Câu chuyện biến đổi và một số tồn tại trong hôn nhân của người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước	61
3.4. Nguyên nhân biến đổi và một số định hướng	68
3.4.1. <i>Nguyên nhân biến đổi</i>	68
3.4.2. <i>Một số khuyến nghị mang tính giải pháp</i>	71
Tiểu kết chương 3	72
KẾT LUẬN	73
TÀI LIỆU THAM KHẢO	75
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nằm trong khu vực nhiệt đới gió mùa, với địa hình kéo dài, từ xa xưa, Việt Nam đã là nơi hội tụ của nhiều tộc người khác nhau. Mỗi một tộc người, tùy thuộc vào điều kiện địa lý, môi trường tự nhiên, nguồn gốc tộc người cụ thể đã hình thành nên những đặc trưng văn hóa độc đáo riêng biệt.

Tộc người Xtiêng là một trong 53 tộc người thiểu số ở nước ta, thuộc nhóm ngôn ngữ Môn- Khơ-me, cư trú chủ yếu ở Nam Tây Nguyên và Đông Nam Bộ. Trên nền tảng sinh thái đó, văn hóa Xtiêng cũng chứa đựng trong mình những nét đẹp riêng, không hề lẫn với bất kỳ tộc người nào khác.

Gia đình là nền tảng của xã hội, là yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến sự phát triển của đất nước. Hôn nhân là bước đầu tạo nên nền tảng ấy và mỗi một tộc người có tập quán hôn nhân riêng, thể hiện bản sắc của dân tộc mình.

Giống như các tộc người khác, người Xtiêng coi việc dựng vợ, gả chồng là công việc quan trọng của mỗi người, mỗi gia đình, dòng họ và cộng đồng. Các nghi thức, nghi lễ trong hôn nhân của người Xtiêng chứa đựng nhiều quan niệm, phong tục tập quán, biểu hiện tâm lý, tình cảm và bản sắc của họ.

Hiện nay, cùng với sự phát triển của nền kinh tế thị trường, quá trình tiếp xúc với khoa học- công nghệ hiện đại, sự giao lưu văn hóa tộc người đã làm cho các dân tộc ở Việt Nam nói chung và đồng bào Xtiêng nói riêng có những biến đổi to lớn trên mọi phương diện, trong đó phong tục, tập quán hôn nhân cũng không nằm ngoài xu thế đó. Sự biến đổi đó đã tác động nhiều chiều đến đời sống xã hội cả mặt tích cực và những tồn tại, hạn chế. Vì vậy, nghiên cứu về hôn nhân truyền thống của người Xtiêng và những biến đổi của nó trong xã hội hiện đại được đặt ra như một nhiệm vụ cấp thiết, có ý nghĩa khoa học và thực tiễn.

Về khoa học, nghiên cứu này sẽ góp thêm tư liệu tổng quan về tập quán hôn nhân Xtiêng và những biến đổi của nó dưới tác động của xã hội hiện đại.

Về thực tiễn, trong nghiên cứu này chúng tôi mong muốn sẽ làm rõ sự biến đổi trong hôn nhân và tác động của nó đến đời sống xã hội của người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước. Từ đó, nhận định những giá trị tích cực trong hôn nhân và gia đình truyền thống cần bảo tồn, phát huy và loại bỏ, thay thế dần những yếu tố tiêu cực, hạn chế không còn phù hợp với sự phát triển của xã hội. Qua đó, chúng tôi hi vọng kết quả nghiên cứu này sẽ góp thêm cơ sở khoa học cho chính quyền địa phương và các ban ngành chức năng trong việc hoạch định và triển khai có hiệu quả các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước về xây dựng nếp sống văn hóa mới tại địa phương; tìm ra các giải pháp phù hợp nhằm gìn giữ, phát huy bản sắc văn hóa của người Xtiêng *tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*.

Trên cơ sở nhận thức trên, chúng tôi chọn đề tài “*Hôn nhân người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước*” làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Ở Việt Nam, việc nghiên cứu văn hóa các tộc người thiểu số khá được chú trọng. Nghiên cứu về văn hóa của người Xtiêng đã có những nhà nghiên cứu với các công trình như: Phan An, *Hệ thống xã hội tộc người của người Xtiêng ở Việt Nam*, NXB Đại học Quốc gia TPHCM, 2007 tìm hiểu lịch sử, địa lý, đặc điểm văn hóa của người Xtiêng và vấn đề sở hữu đất đai, hoạt động kinh tế, hệ thống xã hội, tộc người của người Xtiêng từ thế kỷ XIX đến năm 1975; Các tác giả Đặng Văn Lung, Nguyễn Sông Thao, Hoàng Văn Thụ với tác phẩm *Phong tục tập quán các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hóa dân tộc, 2011 tìm hiểu về một số phong tục tập quán của các dân tộc ở Việt Nam, giới thiệu về lễ tết, tục hội, ẩm thực, hôn nhân, sinh đẻ... của các dân tộc ở Việt Nam; Nguyễn Văn Huy, *Bức tranh văn hóa các*

dân tộc Việt Nam, NXB Giáo dục, 1998 giới thiệu các tên gọi, địa bàn cư trú và xuất xứ, dân số, ngôn ngữ, hoạt động kinh tế chính, quan hệ xã hội, phong tục tập quán của các dân tộc Việt Nam; Trần Bạch, *Địa chí tỉnh Sông Bé*, NXB Tổng hợp Sông Bé, 1991 tìm hiểu về lịch sử thành lập đất Sông Bé và lịch sử phát triển xã hội, đời sống các dân tộc, truyền thống văn hóa Sông Bé; và một số tác giả khác như Ngô Văn Lê, *Văn hóa tộc người, truyền thống và biến đổi*, NXB Đại học Quốc gia TP HCM, 2010; Ngô Văn Lê, *Một số vấn đề văn hóa tộc người ở Nam Bộ và Đông Nam Bộ*, NXB Đại học Quốc gia TP HCM, 2003...

Tuy nhiên, tất cả các công trình nghiên cứu này mới chỉ đưa ra những cái nhìn chung nhất về văn hóa Xtiêng ở Việt Nam, chưa đi sâu vào từng khía cạnh riêng, trong đó có tập quán hôn nhân của họ

Việc nghiên cứu về tập quán hôn nhân của người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước sẽ góp phần bổ sung và đưa ra những tư liệu cụ thể về văn hóa hôn nhân của họ và sự biến đổi trong thời đại ngày nay.

3. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Khóa luận nhằm làm rõ những giá trị văn hóa hiện hữu trong tập quán hôn nhân người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước, đồng thời tìm kiếm những định hướng, giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy những nét đẹp văn hóa trong hôn nhân của người Xtiêng nơi đây, xóa bỏ những hạn chế còn tồn tại trong đời sống hôn nhân của đồng bào.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được mục đích trên, đề tài cần thực hiện các nhiệm vụ sau:

- Tìm hiểu về đặc điểm tự nhiên, xã hội và người Xtiêng ở xã Lộc An.

- Nghiên cứu những tập quán hôn nhân truyền thống của người Xtiêng và những câu chuyện văn hóa quanh đời sống hôn nhân của họ trong truyền thống.

- Nghiên cứu những biến đổi trong tập quán hôn nhân hiện nay của đồng bào Xtiêng ở xã Lộc An.

- Từ đó đề xuất những kiến nghị và giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị tốt đẹp đồng thời xóa bỏ những tiêu cực trong tập quán hôn nhân của người Xtiêng ở xã Lộc An.

4.Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1.Đối tượng nghiên cứu

Với đề tài “*Hôn nhân của người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước*”, đối tượng nghiên cứu chính của đề tài là tập quán hôn nhân của người Xtiêng tại địa bàn trong truyền thống và trong giai đoạn hiện nay. Trong đó, chủ yếu xoay quanh các yếu tố sau: quan niệm của người Xtiêng về hôn nhân, những nghi lễ, những câu chuyện mà người Xtiêng chia sẻ về hôn nhân của mình và những người xung quanh...

Do thời gian khảo sát hạn hẹp nên việc nghiên cứu mới chỉ dừng lại ở mức khái quát chứ chưa đi sâu khai thác từng khía cạnh cụ thể.

4.2.Phạm vi nghiên cứu

Xã Lộc An có 9 ấp nhưng đề tài tập trung nghiên cứu tại hai ấp là Ấp 1 và Ấp 54 bởi đây là hai ấp tập trung nhiều người Xtiêng nhất, các ấp còn lại có sự xen kẽ với nhiều người Kinh, Thái và các tộc người khác cũng được đề cập.

Ngoài ra, tác giả khóa luận còn khảo sát tập quán hôn nhân của người Xtiêng ở xã Đa Kia huyện Bù Gia Mập, tỉnh Bình Phước để làm tư liệu so sánh, góp phần nhận diện những giá trị văn hóa trong hôn nhân của người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để hoàn thành bài khóa luận, người viết đã vận dụng nhiều phương pháp khác nhau, trong đó chủ yếu sử dụng phương pháp chính là:

Điều dã Dân tộc học: Là phương pháp tiếp cận chính khi nghiên cứu đề tài khóa luận này với các kỹ thuật sử dụng chủ yếu như: quan sát, phỏng vấn, ghi chép, ghi âm, chụp ảnh, quay phim...

Phương pháp nghiên cứu tài liệu thứ cấp: để bổ sung cho việc nghiên cứu, người viết đã tìm hiểu các công trình đã công bố viết về người Xtiêng, các tài liệu nghiên cứu về hôn nhân của các dân tộc đặc biệt là của người Xtiêng thông qua sách- báo và các bài viết...

Cuối cùng, tác giả sử dụng phương pháp thống kê, mô tả tổng hợp và viết báo cáo để hoàn thiện đề tài.

6. Đóng góp của đề tài

Đề tài mong muốn góp phần cung cấp thêm tư liệu về tập quán hôn nhân của người Xtiêng tại xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước.

Đồng thời, kết quả nghiên cứu còn có ý nghĩa trong việc giúp các nhà quản lý văn hóa thấy được những giá trị văn hóa quý báu và những tồn tại, hạn chế trong tập quán hôn nhân của người Xtiêng để có những giải pháp, kiến nghị phù hợp nhằm gìn giữ những giá trị văn hóa tốt đẹp được thể hiện trong tập quán hôn nhân, phục vụ sự nghiệp phát triển bền vững của người Xtiêng hiện nay.

7. Bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo và phụ lục, nội dung chính của đề tài gồm có 3 chương chính:

Chương 1: Khái quát về người Xtiêng ở xã Lộc An, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước

Chương 2: Hôn nhân của người Xiêm trong quá khứ

Chương 3: Hôn nhân của người Xiêm trong xã hội đương đại

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phan An, *Hệ thống xã hội tộc người của người Stiêng ở Việt Nam*, NXB. Đại học Quốc gia TP HCM, 2007.
2. Trần Bạch, *Địa chí tỉnh Sông Bé*, NXB. Tổng hợp Sông Bé, 1991.
3. Đỗ Thúy Bình, *Hôn nhân và gia đình Tày – Nùng- Thái ở Việt Nam*, NXB. Khoa học xã hội, 1994.
4. Nguyễn Đăng Duy, *Nhận diện văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*, NXB. Văn hóa dân tộc, 2004.
5. Bế Viết Đăng (chủ biên), *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Nam)*, NXB. Khoa học xã hội, 1984.
6. Nguyễn Thành Đức, *Múa dân gian các tộc người Mạ, Choro, Xtiêng vùng Đông Nam Bộ*, NXB. Văn hóa dân tộc, 2004.
7. Nguyễn Văn Huy, *Bức tranh văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*, NXB. Giáo dục, 1998.
8. Nguyễn Thị Song Hà, *Nghi lễ trong chu kỳ đời người của người Mường ở Hòa Bình*, NXB. Khoa học xã hội, 2011.
9. Hội văn nghệ dân gian Việt Nam, *Hôn nhân và gia đình các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*, NXB. Văn hóa dân tộc, 2012
10. Ngọc Khánh, *Sơ lược truyền thống văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*, NXB. Giáo dục, 1999.
11. Ngô Văn Lê, *Một số vấn đề văn hóa tộc người ở Nam Bộ và Đông Nam Á*, NXB. Đại học Quốc gia TP HCM, 2003.
12. Ngô Văn Lê, *Văn hóa tộc người, truyền thống và biến đổi*, NXB. Đại học Quốc gia TP HCM, 2010.
13. Đặng Văn Lung, Nguyễn Sông Thao, Hoàng Văn Thụ, *Phong tục tập quán các dân tộc Việt Nam*, NXB. Văn hóa dân tộc, 1997.

14. Chu Thái Sơn, *Dân tộc Xtiêng*, NXB. Kim Đồng, 2010.
15. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam, *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB. Văn hóa dân tộc, 1994.
16. Vũ Hồng Thịnh, *Nghệ thuật công chiêng của dân tộc Xtiêng tỉnh Sông Bé*, NXB. Viện văn hóa nghệ thuật TPHCM, 1995.
17. Lê Trung Vũ, *Nghi lễ đời người*, NXB. Văn hóa dân tộc, 2000